

Običaj florjanovo in jajčarija pri pouku slovenščine

■ **Lucija Štamulak** je učiteljica slovenščine in šolska knjižničarka na *Osnovni šoli Podgorje pri Slovenj Gradcu*.

Florjanovo in jajčarija je ljudski običaj, ki na Razborju pri Slovenj Gradcu obstaja že vsaj dvesto let, živ in aktualen pa je še danes. V prispevku predstavljam posebnosti običaja, hkrati pa želim nakazati možnosti, kako smo njegovo obravnavo vključili v pouk slovenščine od 6. do 9. razreda na Podružnični osnovni šoli (POŠ) Razbor, in to z namenom, da pri učencih vzbujamo pripadnost svojemu kraju in domovini ter poskrbimo za ohranjanje običaja in njegovo prenašanje iz roda v rod.

Sveti Florjan

Sv. Florjan je eden najbolj priljubljenih 'ljudskih svetnikov', zavetnik pred požari in povodnjo. Zato je zavetnik gasilcev, pogosto ga upodabljajo, ko z vrčem vode gasi ogenj. Njegov god praznujemo 4. maja.

O njegovem življenju obstaja več legend, podatki o njem pa so skopi. Rodil se je v tretjem stoletju blizu Dunaja, v rimski provinci Norik v Zgornji Avstriji. Bil je častnik rimske vojske. V času cesarja Dioklecijana so v mestu Lauriak (blizu Linza) zaprli štirideset kristjanov. Florjan jim je želel pomagati, zato so zaprli še njega. Na zaslišanju je priznal, da je kristjan, zato so ga strahovito mučili, potem pa so mu na vrat navezali mlinski kamen in ga vrgli v reko Enns (Anižo) (Kumer, 2006).

Pri njem je pomembna tako simbolika ognja kot simbolika vode. Nekateri raziskovalci menijo, da je Florjan pri svoji vlogi izrinil starodavno pogansko vodno božanstvo in da so se k njemu najprej obračali s priprošnjami za rodovitnost in dež. Vlogo priprošnjika proti požarom pa so mu pripisali kasneje (Kuret, 1989). Po mnenju drugih raziskovalcev pa je Florjan prevzel mesto nekdanje rimske boginje cvetja Flore, v čast katere so stari Rimljani prirejali praznik cvetja (prav tam).

Ime Florjan/Florijan je tudi dokaj pogosto ime na Slovenskem. Sveti Florjan je zavetnik Dunaja, na Slovenskem so mu posvetili 26 cerkva, od tega osem župnijskih in 18 podružnic. V Ljubljani so leta 1672 v

spomin na požar sezidali cerkev svetega Florjana (Kumer, 2006).

Florjanovo

Od 19. stoletja je florjanovo na Slovenskem praznik gasilcev, saj so ga izbrali za svojega zavetnika, zato na ta dan potekajo različne slovesnosti (Kumer, 2006).

V narodnem izročilu se je razvilo veliko šeg v povezavi z vodo in ognjem na god sv. Florjana. V nekaterih delih Slovenije so se dolgo držali izročila, da je treba na florjanovo čim manj kuriti, da bi se tako obvarovali pred požari. V drugih delih Slovenije, predvsem na Koroškem in Štajerskem, pa je bilo prav nasprotno treba kuriti in prižigati ogenj iz blagosloavljenih trsk iz velikonočnega snopa, kar naj bi hišo varovalo pred ognjem. To je bila naloga neporočenih fantov, saj so morali na florjanovo jutraj po hišah z blagoslovljeno trsko prižigati ogenj na ognjišču oziroma v peči, ob tem pa so pobirali darove za pojedino (jajca, klobase, mošt), ki so jo pripravili pozneje (prav tam). V nekaterih krajih je bilo florjanovo povezano s koledovanjem fantov in posebno kolednico.

Kuret navaja, da je koledovanje na florjanovo razmeroma mlado in da so ga najverjetneje uvedli jezuiti na ozemlju dekanije Dobrla vas na avstrijskem Koroškem. Iz Podjune se je potem razširilo na Koroško in Štajersko, medtem ko je drugod ostalo neznano (Kuret, 1989). Ponekod na avstrijskem Koroškem in zgornji Mežiški

dolini je koledovanje še živo in se v nekaterih podrobnostih razlikuje od kraja do kraja (prav tam).

Florjanovo in florjančani

Običaj florjanovega in jajčarije je poleg Razborja ohranjen še v nekaterih krajih zgornje Mežiške doline, zlasti na območju Črne na Koroškem (Javorje, Ludranski Vrh in Podpeca) (Kompreg, 2019).

Ustni vir pripoveduje o vsaj 200-letni zgodovini te šege na Razborju (Hudej, 2012). Prehaja iz roda v rod, za njegovo živost pa zavestno skrbi tudi *Kulturno društvo Razbor*.

Običaj je sestavljen iz dveh delov. Prvi del predstavlja koledovanje neporočenih fantov iz vasi na predvečer sv. Florjana, ki se imenujejo florjančani. Fantje se najprej zberejo na dogovorjenem mestu, nato začnejo z obhodom od hiše do hiše. Prikradejo se pod okno, kjer ležita gospodar in gospodarica hiše, ter zapojejo eno od številnih narodnih pesmi. Včasih pojejo tudi pred vrati hiše. Pesmi izbirajo glede na stanje v hiši (Hudej, 2012). Po zapeti pesmi vstopijo v hišo. Če so pri hiši dekleta, najprej poiščejo šopke in si jih zataknejo za klobuk. Nato posedejo za mizo, poberejo jedi v nahrbtnik ter jajca v košaro. Vsak florjančan iz šib blagoslovljenega snopa naredi križ in ga skrije nekje v hiši. Kurjača zakurita in na ogenj naložita ostanke od izdelave križev. Vmes se igra na harmoniko in tudi zapoje. Na mizi je mošt ali sok, ki ga je treba popiti, ponekod je tudi kaj za pod zob. Žganje se pobere za veselico (prav tam). Sledi Florjanova pesem kolednica Lepi so res letni časi (Hudej, 2012). Pesem govori o čaščenju sv. Florjana ter o priprošnji, da obiskane obvaruje vseh nezgod. Fantje se na koncu gospodarju zahvalijo za obdaritev, hišo priporočijo sv. Florjanu. Hkrati povabijo tudi na veselico (prav tam). Ob odhodu muzikant

zaigra pesem, ponavadi je to priredba pesmi Adijo, pa zdrava ostani (Karnar, 2018). Florjančani se nato odpravijo do naslednje hiše. Koledovanje traja vse do jutra, do zadnje hiše. Zjutraj so klobuki fantov okrašeni s šopki, ki jih po možnosti obdržijo do veselice (prav tam).

Jajčarija

Drugi del običaja je veselica, imenovana tudi jajčarija. Fantje se za veselico dogovorijo s kmetijo, ki ima za to primerne prostore. Za izbrano hišo je to posebna čast. Tradicionalno sta se na jajčariji pila predvsem mošt in žganje, jedle pa so se nabrane dobrote in 'šnite' (ocvrte rezine kruha, namočene v jajca in mleko ter posute s sladkorjem), ki so jih spekli iz nabranih jajc. Na veselico so prišli florjančani ter povabljeni iz obiskanih hiš, nepovabljeni pa na veselico niso smeli (Hudej, 2012). Zadnjih 40 let se na mizo nanosijo tudi suhomesni izdelki, kruh, jajčna solata s hrenom oziroma narezana jajca z ribanim hrenom. Pijeta se tudi vino in sok (Hudej, 2012). Z jedačo se obilno pogosti vse navzoče, pijačo pa si vsak naroča in plača sam (Karnar, 2018). Opolnoči se predstavijo florjančani, ki imajo klobuke okrašene z nabranimi šopki, zapojejo narodne pesmi ter Florjanovo pesem. Po polnoči pa muzikant razglasi 'solo za vse', tj. ples za vse, na mizo pa se prinesejo 'šnite' (Hudej, 2012).

Obvezen del veselice je tudi 'povštertanc', da zaplešejo tudi tisti, ki se držijo bolj ob strani. Zapleše se tudi ples z metlo. Veselica traja do jutranjih ur (Hudej, 2012).

Obravnava običaja pri pouku slovenščine od 6. do 9. razreda na POŠ Razbor

Če želimo učencem približati slovenske ljudske običaje, je pomembno, da izhajamo iz njihovega okolja. Učenci v šoli radi pripovedujejo o šegah, ki so jih sami doživeli ali so jim o njih pripovedovali njihovi starši. Običaj florjanovo lahko glede na možnosti, ki nam jih ponuja učni načrt, obravnavamo pri pouku slovenščine od 6. do 9. razreda, to pomeni, da je krovna tema, ki jo diferenciramo po razredih, kar nam pri kombiniranem pouku na POŠ Razbor pride zelo prav.

V prvem koraku obravnave poiščemo zanimivo publicistično besedilo (časopisni članek, posnetek) o dogodku in ga obravnavamo v vseh razredih. Ker je teh besedil malo, lahko sami povabimo novinarje lokalne televizije in časopisa, da pripravijo reportažo o dogodku. Učence spodbudimo, da tudi oni poiščejo informacije o običaju, ki so na voljo. Po zbranih informacijah pripravijo opis ljudskega običaja, lahko tudi kot govorni nastop.

Učenci tretje triade lahko sami postanejo novinarji in pripravijo poročilo o dogod-

ku. Tako lahko zberejo vse informacije o običaju, opravijo intervju z različnimi udeleženci (florjančani, gospodarjem hiše, ki gosti jajčarijo, predsednikom *Kulturnega društva Razbor* ...), dogodek pa fotografirajo ali posnamejo. To je lahko osnova za govorni nastop pri pouku, za predstavitev kraja in šole na različnih srečanjih, za razstavo fotografij na šoli ... Učenci tretje triade lahko napišejo tudi poročilo o dogodku, ki so mu bili sami priča. Tako opišejo prihod florjančanov v njihovo hišo ali opišejo, kako so se sami udeležili jajčarije. Možnost obravnave pri pouku nam nudi tudi sama kolednica. Pesem vsebinsko in oblikovno razčlenimo pri pouku slovenščine, pri pouku glasbe pa se jo naučijo tudi peti. Učenci tretje triade pripravijo raziskovalno nalogo z naslovom *Šege in običaji mojega kraja*. V njej poleg florjanovega in jajčarije opišejo še druge običaje kraja, npr. tradicionalno košnjo trave na Rdeškem vrhu, praznovanje novega leta, tri kralje, pustovanje, veliko noč, pisanke, lepo nedeljo, postavljanje mlajev in kresovanje. Z aktivnim raziskovalnim delom še bolje spoznajo svoj kraj ter začutijo pripadnost svoji domovini.

Vključevanje dediščine v pouk

Ljudski običaji so pomemben del naše dediščine in prav je, da tudi v šolah skrbimo, da se ohranjajo iz roda v rod. Učenci o običajih svojega kraja radi pripovedujejo, zato je prav, da jih na različne načine vključimo tudi v pouk. S tem pomagamo ohranjati običaje za kasnejše rodove, hkrati pa pri učencih spodbujamo pripadnost svojemu narodu in svojemu kraju. ◀

Viri in literatura

- Hudej, Aleksander (2012): Florjanovo, florjančani in jajčarija. V Andrej Glasenčnik (ur.): *Tu smo doma: zbornik* (str. 170–173). Razbor: Kulturno društvo.
- Karnar, Mira (2018): Pomladna noč in florjančenje. *Kamra*, 29. 6. 2018. Pridobljeno 19. 8. 2022 s spletne strani: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/pomladna-noc-in-florjančenje/>.
- Komprij, Duša (2019): Jajčarija: So tudi pri vas ponoči pobirali jajca? *Koroške novice*, 4. 5. 2019. Pridobljeno 26. 8. 2022 s spletne strani: <https://www.koroskenovice.si/novice/jajčarija-so-tudi-pri-vas-ponoci-pobirali-jajca-foto/?fbclid=IwAR31MepgUCUxbTZTb11XDOEmCEowKmyThQvEPasbb-9B8JNqeNbkWAT4Pd>.
- Kumer, Zmaga (2006): *Od florjanovega do velikega šmarna*. Celje: Mohorjeva družba.
- Kuret, Niko (1989): *Praznično leto Slovencev*. Ljubljana: Družina.
- Poznanovič Jezeršek, Mojca; Cestnik, Mojca; Čuden, Milena idr. (2018): *Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina*. Ljubljana: MIZŠ ter ZRSŠ. Pridobljeno 22. 8. 2022 s spletne strani: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nactri/obvezni/UN_slovenscina.pdf.

Foto: Simon Melanšek